

– получение персональных консультаций;
 – экономия ресурсов и времени;
 – возможность выборочного использования различных способов принятия решений на предприятии в зависимости от внешних и внутренних факторов, влияющих на устойчивость его развития.

При этом, следует заметить, что использование консультантов целесообразно при сопоставлении управленческих решений предприятия с действиями партнеров и конкурентов. Предприятие получает “средне рыночное” решение своих проблем за счет использования консалтинговых инструментов и методик управления. Контроллинг же позволяет отслеживать эффективность и своевременность реализации управленческих решений, принятых руководством предприятия, для повышения устойчивости его организационного развития.

Выводы. Таким образом, профессиональная консультационная помощь в решении проблем управления организационным развитием предприятия может оказывать существенное влияние на эффективность разработки и принятия управленческих решений при взаимодействии с внутренними ресурсами предприятия. На современном этапе развития экономической системы Украины большинство предприятий нуждается во внедрении эффективной системы контроллинга как средства обеспечения стабильного организационного развития предприятия. Взаимодействие же контроллинга с управленческим консалтингом позволяет повысить качество принятия управленческих решений.

Литература

1. Одноволик В. И. Контроллинг – современная концепция обеспечения стабильного развития предприятия / В. И. Одноволик // Актуальные проблемы экономики. – 2009. – № 6. – С. 127–130.
2. Башкатова Ю. И. Контроллинг в управленческом консультировании : автореф. дис... канд. экон. наук : спец. 08.00.05 “Экономика и управление народным хозяйством” / Ю. И. Башкатова. – 2007.
3. Заглада Р. Контроллинг как система эффективного управления предприятием / Р. Заглада, Е. Дервянко // Схід. – 2009. – № 4. – С. 12–15.
4. Фомишин С. В. Управленческое консультирование. Международный опыт / С. В. Фомишин, Ю. В. Чернов. – Ростов н/Дону : Феникс, 2006. – 51 с.
5. Верба В. А. Управленческое консультирование : мировые и региональные тенденции развития / В. А. Верба // Актуальные проблемы экономики. – 2008. – № 11. – С. 21–35.

УДК 658.589

В. Л. КОНАЦУК

Запорізька державна інженерна академія

ПРІОРИТЕТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

У статті уточнено мету інноваційного процесу в Україні, визначено основні його принципи та пріоритетні напрями інноваційної діяльності підприємств, а також загальну спрямованість державної економічної політики в сфері інноваційної діяльності.

The article specifies a purpose of innovative process in Ukraine, its basic principles and priority directions of innovative activity of enterprises, and also general orientation of public economic policy in the sphere of innovative activity is defined.

Глобальна конкуренція на сучасному етапі не залишає шансів для технологічно відсталих країн досягти високого рівня споживання і, відповідно, високого рівня життя та соціальних стандартів. Технологічний розвиток на інноваційній основі для таких країн має бути пріоритетним. До числа таких країн відноситься й Україна через застарілу технологічну базу та структуру виробничої сфери, що не відповідають вимогам постіндустріального етапу економічного розвитку. У зв'язку з цим надзвичайно актуалізується проблема організації інноваційного процесу в рамках національної економіки, зокрема, активізації інноваційної діяльності підприємств, що вимагає всебічного наукового забезпечення.

Загалом питанням інновацій та інноваційної діяльності підприємств присвячена значна кількість наукових праць, у тому числі таких авторів як Амоша О.І., Бажал Ю.М., Гальчинський А.С., Геєць В.А., Покропивний С.Ф., Поручник А.М., Стадник В.В., Стеченко Д.М., Ткаченко В.А., Тянь Р.Б., Червоньов Д.М. та інші [1–4, 6, 8]. Але зважаючи на широту даної проблематики, її значення для розвитку народного господарства країни, необхідні подальші дослідження, в тому числі в частині визначення принципів інноваційного процесу і пріоритетів інноваційної діяльності підприємств.

Метою роботи є визначення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності підприємств на основі уточнення мети інноваційного процесу в Україні та формулювання основних його принципів, а також загальної спрямованості державної економічної політики в сфері інноваційної діяльності.

Процес глобалізації, що розгортається на базі принципу економічного лібералізму, вивів проблему конкурентоспроможності українських підприємств та національної економіки в цілому на чільне місце в списку проблем, які необхідно вирішити Україні в процесі модернізації власної економіки з метою долучення до клубу розвинутих у соціально-економічному відношенні країн. Поточна фінансово-економічна криза, вплив якої для нашої країни став відчутним в останньому кварталі 2008 року, лише загострила конкурентну боротьбу на світових ринках. Це вкрай негативно позначилося на експортно-орієнтованій економіці України, а більша відкритість внутрішнього ринку у порівнянні з попередніми періодами поступово нівелює умови конкуренції для всіх товаровиробників країни – як експортерів, так і орієнтованих на внутрішній ринок. При цьому слід зазначити, що ускладнення конкурентної ситуації пов'язане переважно із зовнішніми впливами.

Оскільки аналіз рівня конкурентоспроможності національної економіки не є метою даної роботи, зазначимо лише, що він досить низький, а серед основних чинників такого стану – моральна і фізична зношеність основних фондів виробничої сфери, застаріла матеріально-технічна база інфраструктурних об'єктів, технічна та технологічна відсталість більшості галузей виробництва, низький ступінь технологічної та комерційної гнучкості вітчизняних господарських суб'єктів та інші.

Загальновизнано, що для подолання цих чинників необхідно спрямувати розвиток національної економіки по шляху інноваційної перебудови. "Світовий досвід і практика економічного розвитку України незалежно доводять, що перетворення науково-технологічного розвитку на вирішальний фактор економічного зростання, підвищення ефективності й конкурентоспроможності економіки країни зумовлюють становлення якісно нового, інноваційного типу розвитку" [3]. У той же час перебіг інноваційного процесу в країні, який можна розглядати як сукупність інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств, свідчить про кризову ситуацію в цій сфері.

Для глибшого розуміння сутності та спрямованості інноваційного процесу доцільно попередньо розглянути сутність поняття "інновація" та з'ясувати визначальні складові інноваційної діяльності.

Поняття "інновація", "інноваційних розвиток" увів до наукового обігу Й. Шумпетер [7]. Як форму здійснення інноваційного розвитку він вирізняв оновлення номенклатури продукції, що вимагало не лише переходу до нової технології виробництва, а й удосконалення його організації, залучення нової висококваліфікованої робочої сили і таке інше. Сучасні трактування поняття інновації суттєво не відрізняються від визначень класика, хоча й мають певні розбіжності у залежності переважно від сфери застосування самого поняття. Так, наприклад, у відповідності з керівництвом Фраскати інновація визначається як кінцевий результат інноваційної діяльності, що втілений у вигляді нового чи удосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового чи удосконаленого технологічного процесу, що використовується в практичній діяльності, або нового підходу до соціальних послуг [7]. У навчальній літературі [6] інновацію часто розглядають як використання результатів інтелектуальної діяльності, спрямоване на вдосконалення виробничих процесів. Іноді розрізняють поняття "нововведення" та "інновація", трактуючи інноваційну діяльність як впроваджувальну.

Погоджуючись в цілому з вищенаведеними визначеннями, зазначимо, що вони охоплюють величезний спектр господарської діяльності, пов'язаний з удосконаленням процесів і продуктів. Проте для вирішення конкретних завдань підвищення конкурентоспроможності національної економіки на основі зростання її ефективності і подолання технологічного відставання від розвинутих країн вирішальне значення мають інновації, що являють собою застосування досягнень науково-технологічного прогресу у виробництві. Більше того, це мають бути інновації, конкретно спрямовані на підвищення ефективності використання ресурсів. Актуальність мети інноваційної діяльності в саме такій постановці для України є очевидною, оскільки ресурсомісткість української продукції в кілька разів перевищує аналогічні показники розвинутих країн [5]. Взагалі перехід від технологічно-орієнтованого розвитку виробництва до ресурсно-орієнтованого визначає сутність ресурсоефективного принципу організації інноваційного процесу. Використання інтелектуального надбання людства дає можливість зменшувати кількість ресурсів, необхідних для виробництва тієї самої кількості продукції. Наприклад, 25–30 років тому, на світланку комп'ютерної епохи, електронно-обчислювальна машина, співмірна за параметрами сучасному персональному комп'ютерові, займала об'єм кілька, або навіть кілька десятків кубічних метрів. Системний блок сучасного персонального комп'ютера займає об'єм менше 0,01 кубічного метра. На порядки зменшився об'єм, на порядки зменшилися витрати матеріалів, при цьому на порядки зросли якісні показники самого пристрою. Це класичний приклад ресурсоефективності.

Отже, принцип ресурсоефективності має бути вирішальним для організації інноваційного процесу в рамках національної економіки і, відповідно, повинен визначати наступні пріоритетні напрями інноваційної діяльності вітчизняних підприємств.

1. Зменшення витрат матеріальних ресурсів за рахунок інтелектуалізації і підвищення наукомісткості виробництва.
2. Ресурсозбереження (за рахунок оптимізації і раціоналізації ресурсоспоживання).
3. Конверсія та диверсифікація ресурсоспоживання (з метою переорієнтації на споживання ресурсів, що реалізуються на конкурентних ринках та підвищення гнучкості ресурсоспоживання).
4. Утилізація відходів (у тому числі викидів в атмосферу і скидів у водойми), використання вторинних і розсіяних ресурсів.

Принагідно зазначимо, що наведені положення ресурсоефективності виходять за рамки трактування основної проблеми економії в економічній теорії. Відповідно до визначення предмету економічної теорії ефективне використання обмежених ресурсів трактується як ефективність, пов'язана з використанням ресурсів для виробництва продукції, на яку пред'являється платоспроможний попит. Подане вище визначення ресурсоефективності є більш містким і відображає новий етап розширення предмету економічної науки, адекватний загрози ресурсного голоду як закономірного результату споживацької парадигми цивілізаційного розвитку.

Необхідно також підкреслити, що екологічні обмеження, роль яких посилюється на сучасному етапі економічного розвитку, майже у всіх випадках гармонізуються з ресурсоефективною інноваційною діяльністю, тобто, вищенаведені пріоритетні напрями інноваційної діяльності повністю відповідають ще одному принципу організації інноваційного процесу – принципу екологізації виробництва.

Навіть побіжний аналіз стану та динаміки інноваційного процесу в Україні показує, що інноваційно-активні підприємства в різні періоди часу становлять трохи більше 10 % від загальної кількості підприємств [5]. Серед причин такої ситуації не останню роль відіграє державна економічна політика. За умов незавершеності трансформаційних процесів, істотних проблем із формуванням інституційного середовища ринкової економіки, практичної відсутності ефективного власника на більшості підприємств, державний вплив на інноваційну сферу має відігравати роль потужного генератора інноваційного процесу. На жаль, за увесь період розвитку національної економіки інноваційний процес не став пріоритетом економічної політики. Її інструментарій використовується переважно з фіскальними цілями. У той же час саме податкові інструменти в першу чергу мають бути зорієнтовані на генерацію інноваційного процесу. Сьогодні підприємство, що впроваджує ресурсозберігаючі інновації, отримує не тільки зростання потоку доходів, але й зростання обсягу податкових вилучень, адже ресурсозбереження призводить до зменшення валових витрат і, відповідно, до зростання валового прибутку та податку з нього (за незмінної ціни продукції). Точно так же не зорієнтовані на генерацію інноваційного процесу й інші інструменти економічної політики (амортизаційна, інвестиційна, науково-технічна політика і т. д.).

Наведена ситуація є критичною, адже технологічне відставання України від країн – економічних лідерів набуло таких масштабів, за яких його подолання може стати неможливим. Для розвитку національної економіки просто немає іншого шляху, крім інноваційного, причому, саме на основі наведених пріоритетних напрямів. Тому сьогодні економічна політика пільг і компенсацій для інноваційно-активних підприємств є абсолютно недостатньою. Держава повинна створити такі умови, щоб підприємствам було не тільки вигідно активізувати інноваційну діяльність, але й щоб вони були змушені це робити.

Таким чином, наведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

1. Інноваційний шлях розвитку національної економіки є єдино-прийнятним в умовах посилення глобальної конкуренції.
2. Метою інноваційного процесу в Україні повинен стати перехід від технологічно-орієнтованого до ресурсно-орієнтованого розвитку виробництва, а його основними принципами мають бути ресурсоефективність і екологізація виробництва.
3. Пріоритетними напрямами інноваційної діяльності вітчизняних підприємств мають бути:
 - зменшення витрат матеріальних ресурсів за рахунок інтелектуалізації і підвищення наукомісткості виробництва;
 - ресурсозбереження (за рахунок оптимізації і раціоналізації ресурсоспоживання);
 - конверсія та диверсифікація ресурсоспоживання (з метою переорієнтації на споживання ресурсів, що реалізуються на конкурентних ринках та підвищення гнучкості ресурсоспоживання);
 - утилізація відходів, використання вторинних і розсіяних ресурсів.
4. Держава має створювати за допомогою відповідних інструментів економічної політики умови, в яких підприємства змушені будуть активізувати інноваційну діяльність завдяки економічним стимулам і санкціям.

Література

1. Антонюк Л. Л. Інновації : теорія, механізми розробки та комерціалізації. Монографія / Л. Л. Антонюк, А. М. Поручник, В. С. Савчук. – К., КНЕУ, 2003, 394 с.
2. Інноваційний розвиток економіки : модель, система управління, державна політика (за ред. Л. І. Федулової). – К. : Основа, 2005, 552 с.
3. Гальчинський А. С. Інноваційна стратегія українських реформ / А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, А. К. Кінах та ін. – К. : Знання України, 2000, 326 с.
4. Лебедева І. В. Інноваційний менеджмент : навч. посібник / І. В. Лебедева, Л. П. Касьянова, О. В. Новак. – Алчевськ : ДГМІ, 2004. – 205 с.
5. Статистичний щорічник України, 2007.
6. Ткаченко В. А. Інтелектуальний потенціал в основі розвитку виробничих сил і виробничих відносин / В. А. Ткаченко. – Д. : Моноліт, 2008. – 274 с.
7. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент / Р. А. Фатхутдинов. – СПб. : Питер, 2002. – 400 с.
8. Основы конкурентных преимуществ и инновационного развития / Б. И. Холод, В. А. Ткаченко, Р. Б. Тянь та ін. – Д. : ДУЭП, Моноліт, 2008. – 475 с.